

Чи потрібні сучасним студентам електронні бібліотеки?

В різні історичні періоди на шляху людини, що прагне стати освіченою, ставало безліч перепон. Певна закритість наукового знання довгий час робила його власністю окремих груп, не дозволяючи рядовому бажаному потрапити до кола посвячених. Деякі риси закритості, наступності та самовідтворення наукової еліти безумовно існують і сьогодні. Ми не концентруватимемо увагу на проблемі нерівності доступу до вищої освіти, лише наголосимо, що сучасні знання не лише декларативно, але й реально стали доступнішими. Особливу роль у цьому відіграють електронні бібліотеки - практично єдиний напрям в інформаційних технологіях, де Україна випереджає країни СНД й не відстає від Заходу. Але в Україні реально діючі електронні бібліотеки мають лише деякі установи. Серед них електронні бібліотеки "Законодавство України", яку створює Центр інформаційних систем Верховної Ради України, електронна наукова бібліотека НБУВ; банк даних української преси, та деякі інші.

Наукові бібліотеки з багатою історією оновлюються відповідно до вимог часу, набуваючи не лише сучасного вигляду, але й суттєво змінюючись зсередини. «Бібліотека вже не є лише місцем, де регулярно збираються, каталогізуються та зберігаються книги... Все в більшій мірі вона стає «нервовим вузлом», що забезпечує взаємодію між тими, хто надає інформацію, та її користувачами, від яких у значній мірі залежать сучасні освіта, викладання та дослідження. Бібліотека – інтелектуальне середовище» [1, с.38]. Змінюється не лише якість інфраструктури, а й основна роль і якість фондів бібліотек. Однак чи виправдані ці зусилля? Можливо, коло зацікавлених у цьому обмежується лише науковцями (та й то поодинокими)?

Сучасний рівень розвитку Інтернет-технологій, поширення використання Інтернет у навчальних закладах спрощують доступ до наукової інформації не лише науковцям, а й пересічним студентам. Однак, як свідчать дослідження соціологів Харківського університету¹, перш за все, студенти використовують Інтернет для спілкування або для розваг. Якщо робота в Інтернет і пов'язана з навчанням, то частіше за все у формі пошуку готових рефератів та подібних робіт. Припустимо, що знання стають більш доступними для студентства і тому менш цінними. Однак ті ж дослідження спростовують гіпотезу про зменшення значення цінності освіти і знань в ієрархії цінностей сучасної молоді. Щоб з'ясувати, у чому саме криється проблема, необхідні ґрунтовні дослідження, однак ми припускаємо, що проблема не у доступності знань, а у мотивованості студентства до їх отримання.

Раніше наукова та навчальна активність студентів, перш за все, ґрунтувалась на прагненні стати професіоналом в обраній галузі. Зараз у зв'язку з новими правилами прийому до вищих навчальних закладів можливі зміни як у мотивації студентів до отримання вищої освіти, так і зміни активності студентства стосовно використання наукової інформації. Якщо збільшиться частка тих, хто випадково, необдуманно, ситуативно обирає місце навчання, ми матимемо спад наукової та навчальної активності студентів, що негативно вплине на якість отриманої освіти. Поки що наші припущення ґрунтуються на власному досвіді, спостереженнях та обговореннях з колегами, але найближчим часом ми плануємо отримати нові дані, що допоможуть нам перевірити гіпотезу про негативний вплив нової системи прийому студентів до вищих навчальних закладів на наукову та учбову активність студентства, у тому числі і на використання ними ресурсів електронних бібліотек.

Поряд із зменшенням кількості користувачів бібліотек існує загроза масового порушення авторських прав. Адже інформація, що розміщена в електронних бібліотеках, не завжди перевірена на плагіат. Крім того, іноді інформація розміщується без згоди авторів, або використовується без посилання на джерело. Ці проблеми не є специфічними для електронних бібліотек, але загострюються саме тут, адже електронна версія значно спрощує використання та копіювання матеріалів.

На наш погляд, вирішення проблеми захисту авторських прав в електронних бібліотеках лежить скоріше у технічній та юридичній площинах, а от вплинути на мотивацію студентства щодо використання електронних бібліотек у процесі навчання можна і в стінах навчальних закладів. Для того, щоб не зруйнувати зусиль по полегшенню доступу до наукового знання, необхідно підвищувати рівень інформаційної культури студентства, інакше під загрозою опиняться бібліотеки, що підтримують національну культурну і наукову спадщину.

Література 1. Реформа и развитие высшего образования. Программный документ. – Париж: Изд-во ЮНЕСКО, 1995г.

¹ Йдеться про дослідження, що здійснено кафедрою соціології ХНУ імені В.Н.Каразіна (керівник проекту –проф. Сокурянська Л.Г.), протягом січня-червня та вересня-жовтня 2006 року за репрезентативною вибіркою було опитано 3057 студентів у 31 вищому навчальному закладі України.